ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1872 — ԹԻՒ 927

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Իտալական կառավարութեան և սրբազան Պապին մէջ եղած յարաբերութիւնները նոր կերպարանք մի ընկալան յորմէ հետէ Հռոմ՝ միացեալ Իտալիոյ թագաւորանիստ մայրաքաղաք հրատարակուեցաւ և Վիքթոր—Էմմանուէլ թագաւորը իտալական ազգային երեսփոխանաց ընդհանուր ժողովը անձամբ բացաւ յաւիտենական քաղաքին մէջ։ Երբ այս պաշտօնական եղելութիւնները կըլլէին, որոց նշանակութիւնը յայտնի է ամենուն, Պիոս Իններորդ Պապը կըկրկնէր, 'ի ներկայութեան իրեն հաւատարիմ մնացող կղերին, իւր սովորական բողոքները ընդդէմ նոյն եղելութեանց, զորս յափշտակութիւն և սրբապղծութիւն կանուանէ։

Նոր տարւոյն բարեպատեհ առթիւը՝ Իտալիոյ թագաւորը արժան համարեցաւ իւր բանակի օգնականներէն մէկը յուղարկել իւր շնորհաւորութիւնը մատուցանելու սրբազան Պապին։ Նորին Վեհափառութեան պաշտօնակալը Անդոնէլլի կարդինալէն ընդունուեցաւ, որ իւր շնորհակալութիւնը մատոյց յանուն Քահանայապետին, յառաջ բերելով թէ քիչ մը տկարութիւն ունենալով չկրցաւ անձամբ ընդունել Իտալիոյ թագաւորին պաշտօնակալը։

Եւրոպիոյ գլխաւոր լրագիր մի կըսէ թէ ժամանակը պիտի չուշանայ հռոմէական կղերին այժմեան գաղափարները փոխելու և սիրով ընդունել տալու՝ Աստուծոյ տնօրէնութեամբ կատարուած գործքերը։

Մեծին Բրիտանիոյ ներքին գործոց պաշտօնեան ըստ հրամանի վեհափառ Վիքթորիա թագուհւոյն հետևեալ նամակը հրատարակեց։

"Թագուհին 'ի խորոց սրտի կըփափաքի իւր անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնել բոլոր ազգին՝ վասն սրտաշարժ համակրութեանը զոր ցուցուց իւր սիրելի որդւոյն Կալլէսի իշխանին վտանգաւոր հիւանդութեանը առթիւ, Ընդհանուր զգացմունքը՝ զոր իւր ժողովուրդը յայտնեց այն ցաւալի և սոսկալի աւուրց մէջ, համակրութիւնն զոր յայտնեց առ նոյն ինքն և առ ամենասիրելի դուստրն իւր Կալլէսի իշխանուհին, ինչպէս նաև ընդհանուր ուրախութիւնը որ տարածուեցաւ ժողովրդեան մէջ երբոր իշխանին վիճակը բարւոքեցաւ. այս ամեն յայտարարութիւնները այնպիսի խորին և տևողական տպաւորութիւն մի բրաւ իւր սրտին մէջ, որ անջնջելի պիտի մնայ։

"Ստոյգը ըսելով այս յայտարարութիւնները նոր բան մի չեն. ինչու որ Թագուհին միևնոյն համակրական ցոյցեր տեսած է, ասկէց տասը տարի յառաջ, երբոր միևնոյն հիւանդութեամբ յափշտակուեցաւ իւր կենաց գլխաւոր նեցուկը, իւր բարեսիրտ, խոհեմ և խանդակաթ լծակիցը։

"Թագուհին կըփափաքի նաև յայտնել յանուն Կալլէսի իշխանուհւոյն՝ անոր անկեղծ երախտագիտութեան զգացմունքը. վասնզի ըստ օրինակի Թագուհւոյն՝ իշխանուհւոյն սիրտն ևս մեծապէս շարժեցաւ ժողովրդեան հաւատարմութեան և համակրութեան ընդհանուր յայտարարութիւնները տեսնելով։

"Իւր անկեղծ շնորհակալութիւնները վերջացնելով. Թագուհին կըյուսայ թէ իւր հաւատարիմ հպատակները պիտի շարունակեն իրենց աղաչանքը առ Աստուած, որպէսզի իւր սիրելի որդին կատարելապէս 'ի ձեռս բերէ իւր առողջութիւնը և իւր կենսական զօրութիւնները"։

Աւստրիոյ կայսրը անձամբ բացաւ ազգային երեսփոխանաց խորհրդանոցը (րէյխսրաթ)։ Կայսրուհին ներկայ էր այս հանդիսին մէջ։ Օգոստ. Ֆրանչիսկոս—Յովսէփ իւր դաճախօսութեան մէջ յայտնեց թէ կըփափաքի տեսնել զհաստատութիւնը սահմանադրական կենաց, թէ իւր կառավարութեան պաշտօնն է օրինաց հնազանդութիւնն ապահովցնել, ժողովրդեան իրաւունքը զարգացնել և երեսփոխանական ուղղակի ընտրութիւններ ընել տալ կըխոստանայ, կըծանուցանէ խորհրդանոյին թէ օրինաց ծրագիրներ պիտի ներկայացուին որոց նպատակը պիտի ըլլայ կարգադրել եկեղեցւոյն յարաբերութիւնները տէրութեան հետ, և կանոնաւորել քաղաքական, եղեռնական և ոստիկանութեան վերաբերեալ իրաւունքներ. Նորին կայսերական Վեհափառութիւնը կըծանուցանէ նաև զհիմնադրութիւնը վարչական ատեաններու, զկարգադրութիւնները որ 'ի գործ դրուեցան վաճառականութեան զարգացման համար, և կանոնադրութիւը ամսական վարձուց տէրութեան պաշտօնակալաց և ստորին կղերին։

Կայսրը կըյաւելցնէ թէ ժողովուրդները իրարու հետ հաշտեցնելու բարեպատեհ ժամանակը հասած է, մանաւանդ որ օտար տէրութեանց հետ Աւստրիոյ ունեցած յարաբերութիւնները խիստ բարեկամական են և ընդհանուր ու տևողական խաղաղութիւն կըգուշակեն։ Կըվերջացնէ իւր խօսքը հրաւէր կարդալով ամենուն ազգասիրութեանը 'ի կատար հասցնելու համար Աւստրիոյ մէջ զմիութիւնն ժողովրդոց 'ի վերայ ընդարձակ և ազատասիրական հիմանց։

Կայսերական այս դաճախօսութիւնը համաշունչ ծափահարութեամբք և բաղում սիրով ընդունուեցաւ 'ի բոլոր հանդիսականաց։

Իտալիոյ պատերազմէն առաջ, կըսէ Պէրլինի լրագիր մի, Եւրոպայի մէջ 56 տէրութիւնք կային. իսկ այժմ միայն 18 վեհապետական իշխանութիւնք կըգտնուին, որոց երկիրներուն տարածութիւնը 179,362 քառակուսի մղոն է, և ժողովրդոց թիւը 300 միլիոն 900,000 հոգիի կըհասնի։ Գերմանական կայսրութիւնը՝ 1867ին եղած աշխարհահամարին համեմատ, 9886 քառակուսի մղոն երկիր ունի և 40 միլիոն 106,900 հոգի ժողովուրդ։

Եւրոպիոյ գլխաւոր տէրութիւնները՝ որոց իւրաքանչիւրոյն ժողովուրդը 25 միլիոնէն աւելի կըհաշուեն, հետևեալներն են. Ռուսիան 71 միլիոն, Գերմանիան 40 միլիոն, Գաղղիան 36 1/2 միլիոն, Աւստրիօ-Հունգարիան 36, Մեծին Բրիտանիա 32 և Իտալիան 26 1/2 միլիոն բնակիչ. ըսել է որ այս տէրութեանց ժողովրդոց ամբողջ թիւը՝ Եւրոպիոյ բնակչաց չորս հինգերորդ մասը կըկազմէ։

Կաթոլիկ ժողովրդոց թիւը 14 միլիոնի կըհասնի Ռուսիոյ մէջ, 35 1/2 միլիոնի Գաղղիոյ մէջ, 28 միլիոնի Աւստրիոյ մէջ, 26 միլիոնի Իտալիոյ մէջ, 46 միլիոնի Սպանիոյ մէջ և 14 1/2 միլիոնի Գերմանիոյ մէջ։ Յունադաւան կամ օրթոտօքս ժողովրդոց թիւը 70 միլիոնի կըհասնի. այսինքն 55 միլիոն ի Ռուսիա, 5 'ի Թուրքաստան, 4 'ի Ռումանիա, 3 միլիոն յԱւստրիա, ևայլն. Բողոքականները 71 միլիոն ժողովուրդէ բաղկացեալ են. այսինքն 25 միլիոն 'ի Գերմանիա, 24 յԱնգղիա, 5 1/2 'ի Շուէտիա և 'ի Նորվէկիա, 4 'ի Ռուսաստան, 3 1/2 միլիոն յԱւստրիա ևայլն։

Եւրոպիոյ մէջ 4 միլիոն 800,000 հրեայ կըգտնուին. այսինքն 1,700,000 'ի Ռուսաստան, 828,000 յԱւստրիա, 1,300,000 'ի Հունգարիա, 500,000 'ի Գերմանիա. ևայլն։

Եթէ գլխաւոր ազգայնութեանց բաժնել ուզեմք Եւրոպիոյ բնակիչները, կըգտնեմք որ Սլավեան ցեղէն 97 միլիոն 500,000 ժողովուրդ կայ. լատինական ցեղէն 99 միլիոն 500,000 հոգի և գերմանական կամ Տուտէշք ցեղէն 93 միլիոն 500,000 ժողովուրդ։

Իտալիոյ թագաւորանիստ նոր մայրաքաղաքին՝ այսինքն Հռոմի մէջ Պանք Նէշընըլին անուամբ մեծ դրամանոց մի հաստատուեցաւ 50 միլիոն ֆրանք դրամագլխով։ Այս նորահաստատ պանքան 6 գործակալութիւն կամ ճիւղ պիտի ունենայ, կըսեն, Թուրքիոյ վաճառաշահ գլխաւոր քաղաքաց մէջ։ Սիրելի է մեզ հաւատալ, թէ այս ճիւղերուն մէկը Զմիւռնիոյ մէջ պիտի հաստատուի։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Մանզումէին 1803 թուոյն մէջ՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութեան և օծման հանդիսին նկատմամբ երկար յօդուած մի հրատարակեալ կըտեսնեմք, զոր արժ. Գազանճեան Եղիշէ վարդապետը Սիսէն յուղարկած է յիշեալ լրագրոյն խմբագրապետին, համառօտ նամակաւ մի։

Ի տեղեկութիւն մեր հեռաւոր ընթերցողաց արժան կըհամարիմք լրագրոյս միջոցաւ 'ի լոյս ընծայել նոյն նամակն՝ հանդերձ անոր յարակից յօդուածովը։

. . . խմբագիր,

Պօլսոյ ազգայիններէն շատեր նամակաւ խնդրած էին մենէ որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ընտրութեան և օծման հանդիսին նկատմամբ ստոյգ տեղեկութիւն մի տանք իրենց, մենք թէ՛ նոցա և թէ՛ բարեսէր ազգայնոց հետաքրքրութիւնն յագեցնելու համար, լաւ համարեցինք պատուական լրագրոյդ միջոցաւ սոյն ծառայութիւնն ընել, ուստի կըխնդրեմք որ բարեհաճիք ներկայս հրատարակել։

Եղիշէ վ. Գազանճեան։

Ի կաթողիկոսարանի Հայոց ի Սիս
1871 Դեկտեմբեր 8։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Կիլիկիոյ աթոռոյն թշուառութիւնը և տարի օգուտներ քաղել մտադրողաց սպդալի արարքը չէին ներեր նորա զաշտպանւոյն ընտրութիւնը յապաղելու. ուստի գերա. Սիմոն եպիսկոպոսն Պօլսոյ Ս. Պատրիարք Հօր և ազգային Վարչութեան հրամանաւ ընտրութեան ժողովոյն տեսուչ կարգուած, Ցիւնկեան Յ. Լֆճեանի ընկերակցութեամբ, յԱտանա եկած, Կիլիկիոյ վիճակաց բոլոր առաջնորդաց հրաւէր կարդաց նամակաւ և հեռագրով, Հոկտ. 15ին յԱտանա ներկայ գտնուիլ աշխարհական երեսփոխաններով և աւագ քահանայիւք հանդերձ։ Այս հրաւէրին սիրով ընդունեցին Մարաշու, Ուռհիոյ, Զէյթունի, Անթէպու, Պէրէքէթ լերան, Տարսոնի և Եօզղատու ազգայինք, և իրենց առաջնորդին հետ իրենց երեսփոխանն զրկել փութացին։ Իսկ Բերիոյ Քիլիսու, Պէհէսնիի, Ատըամանու և Անտիոքայ երեսփոխանք չկրնալով ներկայանալ, իրենց փոխանորդներ ցոյց տուին, և այս կերպով Հոկտ. 21ին ժողովն իր առաջին նիստն ըրաւ ընդ նախագահութեամբ գերա. Սիմոն եպիսկոպոսի, միանգամայն ատենադպրութեան պաշտօնն ալ վարելով, և ատենադպիր կանգնեցաւ Գրիգոր Վ. Ասպրեան, և փոխ—ատենադպիր Մարաշցի Մ. Յարութիւն Ցէօվլէթեան ազգասէր Լֆճեանին։ Նախապէս սրբազանը 36 եպիսկոպոսաց անուանց ցանկ մը ներկայացուց ժողովոյն, յորմէ երեսփոխանք 18 եպիսկոպոս ընտրելով, և կաթողիկոսի ընտրութեան եղանակին նկատմամբ ջերմ վիճաբանութենէ մի զկնի, 18 եպիսկոպոսաց անուան իւրաքանչիւր երեսփոխանք 35 հատ քուէթղթեր ձգեցին ընդամենը, հետևեալ կերպով։

9	քուէ	Ատանայու 9 երեսփոխանք
3	»	Եօզղատի 3 երեսփոխանք և գերապատիւ Արիստակէս սրբազանը
3	»	Տարսոնի 3 երեսփոխանք
3	»	Մարաշու 3 »
5	»	Անթէպու »
3	»	Ատըամանու . . . և գերա. Սիմոն եպիսկոպ.
3	»	Հալէպի, Քիլիսու փոխ—երեսփոխանք և գերապատիւ Առաջնորդն
5	»	Ուռհիոյ, Քիլիսու և վանահայրն
1	»	Պօլսոյ երեսփոխան Ցաւէնկեան Լֆճեանն
1	»	Անտիոքայ և Պէրէքէթ լերան . . .

35 քուէ ընդ ամենը։

Այս առաջին քուէարկութեննէն 33 քուէ ստացաւ Բերլից գերա. առաջնորդն, 26 քուէ Իզմիրի առաջնորդ Ներսէս սրբազանն, 20 քուէ Պօլսոյ Ս. Պատրիարքն, 17 քուէ Գաղատիոյ գերա. առաջնորդն, 18 քուէ գերա. Սիմոն եպիսկոպոսն և 11 քուէ Երուսաղէմի սրբազան Պատրիարքն. վերջապէս մինչև 4 քուէ ստացող եպիսկոպոսներ ալ եղան :

Քուէներն համրուելէն զկնի վերոյիշեալ առաւելագոյն քուէ ստացող 6 եպիսկոպոսաց անուններն նախագահ սրբազանն հեռագրով ազգային Վարչութեան հաղորդեց, և այս առաջին նիստին մէջ եղած որոշումն ժողովականաց ստորագրութեամբն արձանագրեց :

Բերլից գերա. առաջնորդն իր ստացած քուէից առաւելութեան նայելով, իւր անձնական տկարութիւնը պատճառ բռնած հրաժարեցաւ նոյն ամենածանր պաշտօնի ընդունելութենէն յաւելլով միանգամայն, որ եթէ վերջին քուէարկութեան ժամանակին ևս ինքն ստանայ քուէից առաւելութիւնը, չպիտի կրնայ ընդունիլ : Այս հրաժեշտի փոխադարձ պատասխաններն զկնի առանձը գոյացաւ :

Հոկտեմբեր 27 չորեքշաբթի առաւօտ Պատրիարքարանէն Սիմէօն եպիսկոպոսի հեռագրոյն պատասխանն եկաւ հեռագրով, որով վերոյիշեալ 6 եպիսկոպոսներէն ընտրելի ցոյց տրուած էր Բերլից և Նիկոմիդիոյ և Գաղատիոյ գերա. առաջնորդներն : Նոյն օր ժամ ութին ժողովն գումարուած, բայց 'ի Բերլից և Գաղատիոյ առաջնորդներէն, երկրորդ քուէարկութիւնն տեղի ունեցաւ. քուէտուփը բացուելով և քուէներն համրուելով, եղած արդիւնքն էին հետևեալներն.

28 քուէ Բերլից գերա. առաջնորդին
6 քուէ Գաղատիոյ »
1 քուէ Նիկոմիդիոյ »

Եղած արդիւնքէն յայտնի է որ Բերլից առաջնորդ գերապատիւ Մկրտիչ սրբազանն, քուէից առաւելութեամբ կաթուղիկոս ընտրուեցաւ Կիլիկիոյ աթոռոյն, և այս ընտրութիւնը ժողովականաց ստորագրութեամբն արձանագրուելով, առանձնը գոյացաւ :

Գերա. Սիմոն սրբազանն հեռագրով ծանոյց ազգային Վարչութեան գերա. Մկրտիչ սրբազանին ընտրութիւնը, և ժողովականք փութացին Ն. Սրբազնութեան ներկայանալով այս ընտրութիւնն շնորհաւորելու:

Հետևեալ օր Հոկտ. 28, գտնուող բոլոր եկեղեցականք և բազմաթիւ ականաւոր անձինք մեծ հանդիսիւ նորընտիր կաթուղիկոսն տեղւոյս Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ վեհարանը տարին, ուր շնորհաւորութեան ճառ մը կարդացուեցաւ, և վեհափառ կաթուղիկոսն հակիրճ ատենախօսութեամբ սոյն պաշտօնին ծանրութիւնն և իւր անբաւականութիւնն յայտնելով դարձեալ հրաժարեցաւ, ինչպէս քիչ մը յառաջ հեռագրով իւր հրաժարականն տուած էր Պօլսոյ Ս. Պատրիարքին և ազգային Վարչութեան. սակայն վիճակայնոց սէրն ու համակրութիւնը Նորին Վեհափառութեան հրաժեշտի ամեն ջանքն 'ի դերև հանեց ինչպէս ազգային Վարչութեան ևս :

Հոկտեմբեր 30 շաբաթ օր՝ չորրորդ նիստ մ'ալ ըրաւ գաւառական ժողովն, յորում ներկայ էր այս անգամ Հաճընի Պետրոս սրբազանն ալ :

Նորընտիր վեհափառ կաթուղիկոսն երեք առաջարկութիւններ ըրաւ. նախ կրօնականաց բարեկարգութեան համար, երկրորդ՝ Սսոյ կաթուղիկոսութեան Կ. Պօլսոյ պատրիարքարանի և Բարձրագոյն Դրան հետ ունենալիք յարաբերութեանց համար, երրորդ գրեթէ հիմնովին աւեր դարձած վանուց նիւթական պիտոյից հոգացուելու եղանակին համար :

Այս առաջարկութեանց վրայ օգտակար գրոյներէ զկնի ազգային Վարչութեան կողմանէ հեռագիր մ'ալ ընդունուելով, յորում այս ընտրութեան համար ազգայնոց գոհունակութիւնը կը յայտնուէր, ժողովն միաբան հաւանութեամբ որոշեց, որ Նորին Վեհափառութեան անունը կաթուղիկոս յիշուի Ս. Պատարագի ժամանակ: Աւելորդ չեմ համարիր յայտնել, որ Կիլիկիոյ բոլոր վիճակներ այս որոշումը գործադրած էին առանց յայտարարութեան սպասելու : Երանի՜ թէ վիճակայնոց այս սէրը յարատևէր 'ի շինութիւն Աթոռոյն :

Նոյեմբեր 1էն սկսելով Վարչութեան և վեհափառ կաթուղիկոսի մէջ բանակցութիւններ տեղի ունեցան հեռագրով, Վարչութիւնը մէկ կողմէն կը խոստանար Կիլիկիոյ աթոռոյն և վիճակաց նկատմամբ պէտք եղած օժանդակութիւնն ընել, և կաթուղիկոսն խոստացաւ Վարչութեան տուած ինչ և է հրահանգն ու օգտակար կանոններն յարգել, յայտնելով միանգամայն թէ, ինքն ալ պատրաստ է Վարչութեան հետ վարուիլ, ինչ եղանակաւ որ կը վարուին Էջմիածնոյ վեհափառ կաթուղիկոսն և Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքն : Եւ յետոյ գերա. Սիմոն եպիսկոպոսի ներկայացուցած մէկ ուխտագիրն ստորագրելով, ամեն բանակցութիւն վերջացաւ, ազգային Վարչութիւնը Նորին Վեհափառութենէն կասկածելու պատճառ մը չունենալուն, իւր պաշտօնը վաւերացուցած, և Ս. Պատրիարք Հօր միջոցաւ շնորհաւորեց դարձեալ անոր կաթուղիկոսութիւնը :

Նոյեմբեր 21ին վեհափառն ժամանեց 'ի Սիս, և ամեն վիճակաց հեռագրով իմաց տրուեցաւ, թէ Նոյեմբեր 28ին օծման արարողութիւնը պիտի կատարուի :

Հասաւ այն փափաքելի օրն, որ բոլոր վիճակներէն բազմաթիւ անձինք ներկայ էին. օծման արարողութիւնն շքեղ հանդիսիւ կատարուեցաւ ճիշդ Նոյեմբեր 28ին, որոյ մատակարար հանդիսացաւ Գաղատիոյ գերապատիւ Արիստակէս եպիսկոպոսն և նորա օգնական գտնուեցան գերա. Սիմոն և Պետրոս եպիսկոպոսունք, Սսոյ միաբանութեան և վիճակներէ եկող վարդապետաց և քահանայից բազմութիւնը նշանակութեան արժանի էր : Վերջապէս տարիներէ 'ի վեր Կիլիկիոյ աթոռը շատերու կրից իբր խաղալիք ըլլալէ վերջը՝ իւր օրինաւոր տէրն ունեցաւ և այսու ոչ միայն վանք մը այլ ամբողջ Հայութիւնը ծանր մտատանջութենէ մի ազատեցաւ : Մենք նորընտիր վեհափառ կաթուղիկոսի այս նուիրական պաշտօնն շնորհաւորելով, կը խնդրեմք յերկնից որ յամենայնի գործավարն ըլլալով, իւր ջանք ու ամեն ձեռնարկութիւն պտղալից յօգուտ ազգիս : Հետևաբար անհրաժեշտ պարտք կը համարիմ իմացնել սիրելի ազգայնոցս, թէ թող չկարծեն թէ Մկրտիչ կաթուղիկոսն փառաւոր գահոյ մը վրայ բարձրացուցինք, և կամ պաշտօնին յարմար օթևակ մը ցոյց տուինք ընդարձակ մի վանուց մէջ: Ոչ, Նորին Վեհափառութիւն գերբուկներու փոսնդաւոր կոյտերու վրայ բարձրացուցինք, վանուց ամեն յարկերն խախտած, և ամեն կարասի զուրկ: Այս ձմրան անձրևաթոյց օրերուն մէջ չկայ սենեակ մի, յորում ոևէ մէկն ապաստանի: Կարճ խօսքով 'ի Սսոյ աթոռոյ գործուած ոճիրը մեծ է, քաւութեան պէտք է, բայց ոչ թէ միայն քահանայապետի խնկովն, այլ Կիլիկիոյ անուամբ երգող և սպառող անձանց ձեռնտուութիւնն ալ կարևոր է : Այս մասին ուրիշ անգամ խօսելու պէտքն զգալով, կը կարճեմ խօսքս, խնդրելով յԱստուծոյ, որ ինքն քաղցր ակամբ հայեցցէ մի ձգէ Կիլիկիոյ աթոռոյն աւերակաց վրայ, և մեր բաղձանաց համեմատ նախկին պայծառութեան տեսութեան արժանի ընէ և նորա շինութեան կցորդ ըլլալու սէրն արծարծէ մեր սրտերուն մէջ:

Պրուսայի առաջնորդական խնդիրը երթալով ծանրացաւ : Գերա. տէր Բարթուղիմէոս արքեպիսկոպոսը բռնութեամբ՝ այսինքն զինուորական զօրութեամբ Պրուսայէն 'ի Կ. Պօլիս բերուեցաւ և յանձնուեցաւ ազգային պատրիարքարանին՝ որ ժամանակէ մը 'ի վեր զանազան թագրիրներով կաղաչէր զԲարձրա. Դուռը վասն գործադրութեան իւր այս պահանջմանը : Ստոյգ է թէ Պատրիարքարանի պահանջումը 'ի գործ դրուեցաւ, բայց ոչ առանց խռովութեան և ժողովրդական յուզման, որ կը շարունակուի Պրուսայի մէջ: Տէր Աստուած որ այս ցաւալի դէպքէն ազգավնաս հետևութիւն մի չծագէր :

Այս դժբաղդ եղելութեանց վրայօք Պրուսայէն հետևեալ մանրամասն տեղեկութիւնները կուտան Մասիս լրագրոյն :

“Շաբաթ օրը (Դեկտեմբեր 21) վսեմա. կուսակալը Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսը կանչելով, հինգերորդ անգամ Բ. Դռնէն եկած հրամանագիրը ժողովին մէջ կարդալ տուաւ իրեն, և իմացուց որ անմիջապէս Ճամբայ պիտի ելնէր : Եպիսկոպոսը կուսակալին ոտքն ինկաւ և երեք օր ժամանակ խնդրեց : Կուսակալն և ժողովը հաճեցան տալ, բայց այս պայմանաւ որ մարդու չիմացնելու, խռովութիւն մը չհանելու և չորեքշաբթի օրն ալ անպատճառ Ճամբայ ելնելու համար երաշխաւորութիւն մը տայ : Եպիսկոպոսն ալ խօսք և երաշխաւոր տալով առաջնորդարանը կը դառնայ : Նոյն գիշերը Աղամճանեան Յովհաննէսին տունը խումբ մը մարդիկ կը ժողվուին, և մինչև առաւօտ խորհուրդ ընելէ ետև Օրակ Ստեփան անուն անձը նոյն գիշերը Ճամբայ կը հանեն 'ի Կ. Պօլիս : Հետևեալ կիրակի առաւօտուն եպիսկոպոսը եկեղեցի իջած չլինելով, խումբ մը մարդիկ կըսկսին պոռչտել եկեղեցւոյ մէջ և պատարագամատոյց քահանային սեղանէն վար իջնելը կը պահանջեն : Իմաց կը տրուի եպիսկոպոսին, և եկեղեցի կիջնէ և կը հրամայէ որ թափօր չըրջին :

Եկեղեցւոյն աւարտումէն ետև՝ կառքը կը նստի Բրուսայ հիւպատոսին կերթայ : Քիչ մը ետքն ալ հինգով տասով 40—50 մարդիկ հիւպատոսին տունը կերթան խնդրելու որ եպիսկոպոսը թող չտայ :

Կուսակալն այս բաներն իմանալով՝ հրաման կընէ որ եպիսկոպոսը Բրուսայ հիւպատոսարանէն դուրս ելնելուն պէս՝ բռնեն իրեն բերեն : Այս հրամանին համեմատ՝ եպիսկոպոսը հիւպատոսարանէն առաջնորդարան դարձած ժամանակ կառքը կը դարձընեն կուսակալին դուռը կը տանին : Երբոր կուսակալին առջև կելնէ, փաշան կըսկսի զինքը խստիւ յանդիմանել՝ տուած խօսքին հակառակ վարուելուն, և մանաւանդ օսմանեան տէրութեան հպատակ եպիսկոպոս և առաջնորդ մը լինելով՝ օտար պաշտպանութեան դիմելուն համար, և հրաման կընէ որ անմիջապէս կառք մը գտնելով Մուտանիա իջեցնեն :

Նոյն միջոցին 70—80ի չափ ժողովուրդ՝ Բարսեղ և Մօշակ անուն երկու խռովայոյզ քահանայից գլխաւորութեամբ և առաջնորդութեամբ, միւս քահանաներն ալ բռնի առջևնին ձգած կառավարութեան ապարանքը կը դիմեն եպիսկոպոսը պահանջելու, կը վռնտուին :

Իսկ եպիսկոպոսը քառաձի կառք մը կը դրուի և 30 զինուորաց ուղեկցութեամբ Մուտանիայի գայմագամին կը ղրկուի :

Երկուշաբթի իրիկուն 40—50 մարդ ժամը մէկին եկեղեցւոյն դուռը բանալ կուտան, 3—4 անգամ կոչնակ կը զարնեն. և 150ի չափ մարդ գումարելով՝ եկեղեցւոյ դրան բանալին բռնութեամբ կառնուն դռնապանին ձեռքէն և դուռը գոցելով կը մեկնին :

Կառավարութիւնը լսելով՝ տեղ տեղ ոստիկաններ կը դնէ, որպէսզի անկարգութիւն պատահած ժամանակ շուտով զսպեն :

Գիշերուան ժամը 6ին միջոցները չորս մարդ կառքով գնացած ժամանակ կը բռնուին, զուռը կը տարուին, և հոն քննուելով՝ վրայնուն երկու նամակ կը գտնուի թաղական խորհրդոյ անդամոց ստորագրութեամբ, զոր եպիսկոպոսին կը ղրկէին : Յիշեալ 4 անձինք կը բանտարկուին : Նոյն գիշերը 50ի չափ պահապան զինուորք Հայոց թաղերը պտըտելով պահպանութիւն կընեն :

Առաւօտուն եկեղեցին գոցուած տեսնուելով, խումբ մը մարդիկ կառավարութեան կը դիմեն և եկեղեցւոյն բացուիլը կը խնդրեն :

Կուսակալը եկեղեցւոյն դռնապանը կը կանչէ կը հարցաքննէ, և անկէ ստացած տեղեկութեան վրայ 9—10 մարդ բռնել տալով քննութեան կենթարկէ : Բայց բանալին չգտնուիր : Ասոր վրայ ժողովին որոշմամբ Միրալայ—Պէյն և ժողովին անդամներէն մէկը եկեղեցին կերթան որպէսզի դուռը ձեռօք բանալ տան, բայց չեն կրնար : Նոյն միջոցին խումբ մը ժողովուրդ հաւաքուելով աղաղակ կը բառնան և չեն ուզեր որ եկեղեցին բացուի : Ասոնցմէ ալ 3—4 մարդ կը բռնուին ու բանտ կը ղրկուին :

Կուսակալն և ժողովն այս աղմկալից անցքերուն վրայ նեղանալով՝ եպիսկոպոսին դէմ ծանր գանգատանաց տեղեկագիր մը կը գրեն առ Բ. Դուռն, և յատուկ պաշտօնատարի մը հետ կը ղրկեն :

Միանգամայն ժողովին անդամներէն 4 անձինք վանքն երթալով եկեղեցւոյն դուռը բանալ կուտան.

Ինչպէս որ յայտնի կը տեսնուի նաև այս պատմութենէն, գերա. Բարթողիմէոս եպիսկոպոս իր գալէն սկզբէն մինչև վերջն ո՜րչափ անխորհրդաբար վարուեցաւ, ո՜րչափ սխալներ գործեց, և ո՜րչափ ձախող փաստաբաններու անմիտ թելադրութեանց անսաց, որ վերջապէս ինքզինքը այս վիճակին հասուց. տխուր վիճակ, որոյ վրայ մեք ալ կը ցաւինք 'ի սրտէ :

Երկրորդ հրատարակութիւն :

Անցեալ շաբթու Ս. Էջմիածինէն՝ վերջացեալ ամսոյն Նոյեմբեր 20 ամսաթուով հետևեալ շրջաբերական նամակը ընկալաք.

Յարգոյ Ղուկաս Պալդազարեանց
խմբագրապետ Արշալուսոյ.

Ինչպէս յայտնի է և Ձեզ, յառաջակայ 72 թուականի Յունվարէն պիտի սկսանի Արարատ ամսագրոյ Ս. Էջմիածնի հինգերորդ շրջանը, որ մերձեցած է: Ուստի կըփութամք ներկայիս խնդրել 'ի Ձէնջ, որպէսզի Զմիւռնիոյ և շրջակայից մէջ ամսագրոյս գործակալութեան պաշտօնը շարունակել հաճելով՝ ջանասջիք ըստ կարելւոյն փութով բաժանորդագրել մեր

սիրելի ազգայիններէն ցանկացողք, և ցուցակները հանդերձ կանխավճար բաժանորդագնովքն՝ որպէս և դուք յարմար կըդատէք՝ հասուցանել 'ի տպարանական ժողովս :

Արարատ պիտի հրատարակուի իւրաքանչիւր ամիս հնգական թերթով և պատկերազարդ. իսկ տարեկան գինն միենոյն 4 ռուբլի է հանդերձ ծախուք :

Անշուշտ եմք՝ զի նաև այսուհետև պիտի յաջողիք բաժանորդագրութիւնը աւելէ ևս արդիւնաւորել, որով փոխադարձաբար կըպատկուին սիրելի ազգայնոց ակնկալութիւնք և իղձք, և մեր ջանք և բարի նպատակներ :

—Սուրբ Էջմիածնի Արարատ ամսագրոյն անցեալ ամին Սեպտեմբեր, Հոկտեմբեր և Նոյեմբեր տետրակները այս շաբթու ամենը մէկտեղ ընկալաք, և իբրև գործակալ յիշեալ ամսագրոյն՝ փութացինք մէկ մասը բաժանորդաց ձեռքը հասցնելու աստ, և մէկ մասը յուղարկել բաժանորդաց 'ի վանս սրբոյն Երուսաղէմայ, յԱղէքսանդրիա և 'ի զանազան երկիրս Հնդկաստանի :

Արարատայ Սեպտեմբեր ամսագրէն հետևեալ տեղեկութիւնները կըքաղեմք Ռուսաց օգոստա. կայսեր 'ի Տփխիս ըրած այցելութեանը նկատմամբ :

ԱՂԷՔՍԱՆԴՐ ԿԱՅՍՐՆ Ի ՏՓԽԻՍ

Ի 20 ամսոյս ընդ երեկս Տփխիս քաղաք արժանացաւ հիւրընկալնուլ զօգոստափառ Աղէքսանդր Բ. Նիկոլայեվիչ կայսրն ամենայն Ռուսաստանեայց՝ ընդ կայսերորդւոյն գահաժառանգ և մեծ իշխան Վսեմա. Աղէքսանդր Աղէքսանդրովիչի և ընդ իշխան Վսեմա. Վլադիմիրի Աղէքսանդրովիչի հանդերձ այլովքն մեծահանդէս մեծարանօք, որպիսիք տիրասէր հպատակաց խորին զգացմանց և հաւատարիմ ջերմեռանդութեանց հաւաստիքը ի ցոյց և ի նշան մեծազօր ինքնակալին և կայսերազնէից կընուիրէին :

Ինչպէս յայտնի է, Մանչեսթէրի մէջ յանուն ամենասուրբ Երրորդութեան փոքրիկ ու գեղեցիկ եկեղեցի մի կառուցեալ անցեալները, ծախուք նոյն քաղաքին հայկազուն վաճառականաց. որոց ամենուն համահաճութեամբը Զմիւռնացի մեծարգոյ աղա Եսայի Եսայեան ազնիւ երիտասարդը հոգաբարձու կարգուած էր նոյն բարեպաշտական շինութեանը :

Այս շինութիւնը, (որ 2725 1/2 անգղիական լիրա արժեր է) արդէն լմընցած ըլլալով, մեծա. աղա Եսայեանը փութացաւ անոր ծախուց հաշիւը և նուիրատուաց անուանքը հրատարակելու :

Մանչեսթէրի Հայոց հոգևոր հովիւ արժա. Պալապանեան տէր Ներսէս ուսումնական քահանայն հետևեալ նամակաւ իւրով նոյն հաշուեցուցակէն հատ մի յուղարկած է մեզ՝ խնդրելով որ 'ի լոյս ընծայեմք զայն Արշալոյսի միջոցաւ :

Ահաւասիկ յիշեալ նամակը և հաշուեցուցակը :

Մանչեսթէր, 23 Դեկտեմբերի 1871

Յարգոյ խմբագիր տէր՝ Արշալոյս Արարատեան լրագրոյ :

Յառաջ քան զայս սակաւուք տուեալ էր իմ ձեզ զտեղեկութիւն ինչ գնորականացս եկեղեցւոյս յանուն ամենասուրբ Երրորդութեան որ 'ի Մանչեսթէր, բայց յայնժամ տակաւին անտեղեակ գոլով իմ թէ որո՞վ կերպիւ շինեցաւ, և կամ ո՞յք բարեպաշտք նպաստամատոյցք եղեն այսմ մեծածախս գործոյս. անկարող եղէ յայնժամ զայն ևս յիշել. և արդ՝ ըստ հաճութեան և խնդրանօք համայն ազգայնոց աստ եղելոց մեծապատիւ տեարց՝ ազնուաշուք Եսայի աղա Եսայեանց ազգասիրական ոգւով յանձն առեալ էր անձնանուիրութեամբ զվերակացութիւն եկամտից և ծախուց 'ի սակս շինութեան սրբոյ եկեղեցւոյ՝ և կատարելագործեալ ամենայն հաւատարմութեամբ զփափուկ և զծանր պաշտօնն զայն, գոհ արար զհամայն ազգայինս և շնորհակալս : Նաև յանձն ևս իւրաքանչիւր ումեք ուրոյն ուրոյն մատուցանել զմի մի վաւերական հաշուեցուցակ առ 'ի յանդորրութիւն ամենեցուն սրտից : Ըստ որում և առ իմ անարժանութիւն ուղղեալ էր զերկուս օրինակս ինքնագիրս ստորագրեալ 'ի ստորև, ուստի կամ եղև ինձ ուղղել զմին 'ի նոցանէ առ ձեզ 'ի հրատարակութիւն, նախ 'ի փառս ամենասուրբ Երրորդութեան և ապա 'ի բերկրութիւն սրտից համայն մերազնէից, յորում երևին յականէ անուանէ նուիրատու տեարք 'ի նպաստ շինութեան առաջին և անդրանիկ Ս. Եկեղեցւոյս որ 'ի մեծն Բրիտանիոյ. քանզի ընդ այլ եկեղեցիս երկրիս այսորիկ և մերս եկեղեցի 'ի մերս բարբառ օրհնաբանէ և փառաբանէ զամենասուրբ Երրորդութիւն և զմի Աստուածութիւն : Զարմանալի իմն եղև այս ևս, զի յաւուրս այսոսիկ Թագաժառանգ որդի վեհափառ Թագուհւոյն անկեալ 'ի մեծի դառն հիւանդութեան ամենայն եկեղեցիք տեղւոյս՝ այսինքն անգլիական, հռովմէական և յունական կաղօթս մատուցին վասն առողջութեան նորին. նոյնպէս և մերս Եկեղեցի յատկապէս գիշերային հսկմամբ զերիս ժամս ձիգս ջերմեռանդ սրտիւ բարեմաղթեաց առ Աստուած ըստ այլոց եկեղեցեաց. որ վասն լրագիրք տեղւոյս հրատարակեցին այսպէս «Հայոց եկեղեցի որ 'ի Քլարինս փողոց, 'ի գիշերային ժամու վասն առողջութեան Թագաժառանգ իշխանի մերոյ աղօթեաց առ Աստուած» :

Են և այլ մանաւոր նուէրք ընծայեալք յոմանց բարեպաշտ յանձանց որք են, զերկուս գեղեցկագոյն քարեայ ծանրագին սիւնս կանգնեալս յաջմէ և յահեկէ սեղանոյն, ընծայեաց մեծա. Մանուկ աղա Գափամաճեան, 'ի վերայ բեմին և շուրջ զսեղանով ծածկեալ զծանրագին գորգ՝ ընծայեցին ընկերութեամբ՝ մեծա. Մանուկ աղա Գափամաճեան և մեծա. Եսայի աղա Եսայեան. զսուրբ աւազանն՝ ազնիւ մարմարիոնեայ ծանրագին յոյժ գեղեցիկ շինեալ, ընծայեաց մեծապատիւ Աբրահամ աղա Կիւմիւշեան. յորում նախ մկրտեցաւ անդրանիկ զաւակ իւր Վիրգինէ :

Նաև զմի շուրջառ հանդերձ փորուրարաւ և բազպանօք և զերկուս ծածկոյս և զմի գօրքեսոյ ընծայեաց Խիկուհի բարեպաշտ տիկին Արմաքէշեան :

Մնամ միշտ աղօթող վասն ձեր բարեպաշտ ազգասիրութեան,

Ներսէս յետին քահանայ
Պալապանեան Պարտիզակցի :

ՑՈՒՑԱԿ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԱՑ
ՄՈՒՏՔ

Մեծարգոյ տեարք

Մանուկ Գափամաճեան	Լ. Ս. 205,
Եսայեան եղբարք	140,
Պ. Պապօ և Էքիզեան	130,
Սարդալեան եղբարք	125,
Փընարքլեան և Մըմրեան	90,
Մագսուտեան և Սուլթանեան	75,
Բաբաեանի և ընկերք	75,
Աւետիս Հարէնց և ընկերք	68,
Կիւմիւշեան եղբարք	65,
Յակոբ Տայեան	62,
Սէթ Աբգար	60,
Վարպետեան եղբարք	50,
Յակոբեան »	50,
Քարակէօզեան »	50,
Պըրնս և Մաքիլեր	50,
Սարգիս Ճէլէպեան	48,
Արմաքէշեան և ընկերք	40,
Մանթաշօֆֆ և Յովսէփօֆֆ	40,
Գրիգոր Քույումճեան	40,
Մարտիրոս Բաբազեան և ընկերք	35,
Թօքաթլըեան Մարտիրոս և ընկերք	30,
Սիմօն Բաբազեան	30,
Կիւմիւշկերտան եղբարք	25,
Ա. Յուսուփեան (ձեռամբ Գափամաճեանի)	20,
Պօղոս Ստեփանեան	20,
Մկրտիչ Եսայեան	20,
Մկրտիչ Պէշիքթաշլեան	15,
Խորէն վարդապետ Կիրօյեան	10,
Ռ. Չըրաճեան	10,
Յովհաննէս Բաբազեան	10,
Յ. Հերոնիմոս	10,
Կանճանճեանց	10,
Միրզայեանց	10,
Ե. Բաբազեան	10,
Փարնիկ Յովակիմեան	5,
Պարունակեան	5,
Ս. Ճէվայիրճեան	5,10
Մեսրոպ Ագամեան	5,
Ճիմ Թէքիր	3,
Պատրաստ դրամ գանձապետէն	310,
Քօնսօլիտէ	414, 3,8
Յովհաննէս Տամկաճեան	42,
Արսէնեան և ընկերք	22,
Տոկոս առաջի տարին	15,18, 8
Կըմնայ պարտք Պանքային	169,18, 7
	2725,10,11

ՑՈՒՑԱԿ ԾԱԽՈՒՑ
ԵԼՔ

Եկեղեցւոյն հողին համար	Լ. Ս. 192, 8,9
Յ. Մուշլեանին՝ ըստ պայմանագրութեան վասն շինութեան եկեղեցւոյն և տան	1650,
Նոյնին ըստ անօրէնութեան ժողովոյն՝ ընդարձակելու համար	280,
205 Լ. աւելորդ պահանջման՝ ժողովոյն հաւանութեամբ	147,10
Ներկ պատերուն	7,10
Տենիսընին՝ վասն դրսի պատերուն ևայլն	249,10
Սէյլ սեղըն	54,
»	3, 4, 9
Նիւթըն երկաթագործ	3,10
Հիլթըն քանդակագործ	26, 6
Ն. Թէքիր Թուղթի և ընկալագիրի	3,
Միշել շուլճի	7, 2,8
Բաթիսըն քանդակագործ	9, 6,6
Եկեղեցւոյն բացման առթիւ վասն ներքին պիտոյից եղած ծախք Մագսուտեանի ձեռօք	50,
Սեղանին համար գորգ	20,
Պանքային վճարեալ տոկոս	22, 2,3
	2725,10,11

Փունջ լրագրոյն 702 թուոյն մէջ հետևեալ՝ ազգային տեղեկութիւնները կըկարդամք .

Կուգայ կըկատարուի մեր այն դուշակութիւնը, զոր իբրև երեսփոխան և իբրև խմբագիր ըրինք Կիլիկիոյ կաթուղիկոսին ընտրութեան վաւերացմանէն յառաջ և յետոյ. Ս. Էջմիածնի վեհափառ Հայրապետը իմանալով կատարուած գործողութիւնը՝ հեռագիր մ'ուղղած է պատրիարքարան : Դիւանապետ էֆէնտիէն թախանձանօք խնդրեցինք այս հեռագրին և տրուած պատասխանին ճիշդ պատճէնները, բայց չտուաւ և միայն իմաստն հաղորդեց հետևեալ կերպիւ :

Վ. Հայրապետին հեռագրին իմաստը, (ուղղեալ առ սրբազան Պատրիարք Հայրն.)

“Կըլսեմ թէ դուք Էջմիածնի կաթուղիկոսական
“ փոխանորդութեան պաշտօնը չարաչար կըգործածէք
“ Կիլիկիոյ խնդրոյ համար՝ Հայաստանեայց եկեղեց-
“ ւոյ աւանդութեանց և Ս. Էջմիածնի մայր Աթոռոյ
“ իրաւանց հակառակ որոշմանց տեղի տալով ընդհա-
“ նուր ժողովոյ մէջ : Կըզգուշացնեմ զձեզ : Եթէ
“ հարկ ըլլայ՝ այդ խնդրոյն համար որոշում տալ,
“ պէտք է իմ նախագահութեամբս գումարուած ընդ-
“ հանուր ժողովոյ մը մէջ ըլլալ” :

Ս. Պատրիարք Հօր պատասխանին իմաստը .

“Հայաստանեայց եկեղեցւոյ աւանդութեանց և Ս.
“ Էջմիածնի մայր Աթոռոյ իրաւանց հակառակ որո-
“ շում ըրած չէ ընդհանուր ժողովը : Երկարօրէն
“ կըգրեմք” :

Ընթերցողին կըթողումք դատել թէ հասարակաց գիտութեան վերաբերեալ այսպիսի կարևոր բանակցութեան մը վրայ դիւանատունէն ճիշդ տեղեկութիւն չտրուիլն ինչ կընշանակէ : Այսչափ այս մասին : Դանք հեռագրոց : Ս. Պատրիարք Հայրը «երկարօրէն կըգրեմք» ըսած է . գրելիքն առայժմ ուրիշ բան չիրնար ըլլալ, բայց եթէ Կիլիկիոյ կաթուղիկոսին վաւերացման վերաբերեալ ատենագրութեան մէկ օրինակը ղրկել Ս. Էջմիածնի վեհա. կաթուղիկոսին : Բայց՝ միթէ այս ատենագրութիւնը բաւակա՞ն է հաստատել թէ սուրբ եկեղեցւոյ աւանդութեանց և Ս. Էջմիածնի մայր Աթոռոյ իրաւանց հակառակ որոշում եղած չէ :

—Կ. Պոլսեէն կըծանուցանեն մեզ թէ՝ Եգիպտոսի բարեխնամ Առաջնորդ գերա. տէր Մեսրովբ սրբազան արքեպիսկոպոսը՝ ոսումազգային պատրիարքարանի կողմանէ արդէն յանձնուած է Բ. Դրան հրովարտակը իւր առաջնորդութեանը նկատմամբ՝ զոր երկու տարիէ 'ի վեր կըվարէ իրօք 'ի կատարեալ գոհունակութիւն իւր հօտին, գերա. տէր Մեսրովբ Ս. Արքեպիսկոպոսը, կըսեմք, այս օրերս ճամբայ պիտի ելլէ յԵգիպտոս վերադառնալու :

—Հայ կաթոլիկ երևելի գերդաստաններէն հանգուցեալ Մուպահեաճը Փափազեան Յովհաննէս աղայի երէց որդին մեծարգոյ Անտոն աղան՝ կարճատև հիւանդութենէ մը ետև այս շաբթու առ Աստուած փոխեցաւ 'ի Պուռնովա գիւղն ուր կըբնակէր : Հանգուցեալը՝ ընտանեաց տէր, ազնիւ ու բարեսիրտ

անձ մըն էր և Հայութիւնը յարգող ազգասէր կաթոլիկաց դասուն կըվերաբերէր ։

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԼՈՒՐՔ

Զմիւռնիա, 13 Յունուար ։

Նահանգիս օճրագործութեան ատեանը (ճինայէթ մէճլիսի) արդէն լմընցուցած ըլլալով գհարցաքննութիւնը Պունովայի եղեռնագործ աւազակաց, (որք Միշէլ Զաճիին գերդաստանը անխիթար ցաւոց մէջ ձգեցին,) անոնց դատապարտութեան վճիռը տրուեցաւ տեղւոյս դատաստանական ատեանէն (Տավի Մէճլիսի)․ այսինքն Սավա կոչուած աւազակը որ մօսիւ Զաճիին որդին սպանած է, մահուան դատապարտեցաւ․ իսկ Նիկօ, Մարքօ, Խրիսթօ, Վազօ, Բէթրօ և սոսնց մեղսակիցը Նիքոլա՝ բռնի աշխատութեանց դատապարտեցան մինչև ցմահ ։

Այս դատավճիռը՝ հանդերձ հարցաքննութեան արդիւնքովը, յուղարկեցաւ 'ի Կ․ Պոլիս․ ուր արդարութեան բարձրագոյն ատեանը, որ միմիայն ձեռնահաս է այսպիսի խնդրոց մէջ, պիտի վաւերացնէ նոյն դատավճիռը կամ անոր վերաքննութիւնը հրամայէ ։

—Իզմիրի Իտալիոյ հիւպատոս մեծաշուք Քաւալիէր Թէլլի ասպետը երկուշաբթի գիշեր եղեռնագործութեան փորձոյ մի ենթակայ եղաւ Ռուսաց հիւպատոսարանին առջևէն անցնելու ժամանակը ։ Զարագործը իտալացի մըն էր, որ դանակի հարուածով կուզէր վրէժխնդիր ըլլալ ընդդէմ հիւպատոսին, վասնզի արդարութեամբ վարուեցաւ անոր դատին մէջ։ Բարեբաղդաբար յանցաւորը շուտով բռնուեցաւ և այժմ բանտարկուած է 'ի Ճէզայիր խանն ․

—Քոլէրան դադրած ըլլալով 'ի Կ․ Պոլիս, նոյն մայրաքաղաքին Առողջութեան խորհուրդը՝ ամսոյս 10–22էն սկսեալ՝ մաքուր անցագիր կուտայ յիշեալ նաւահանգիստէն մեկնող նաւուց և շոգենաւուց ։ Իզմիրի Առողջութեան դրասէնը երեքշաբթի օրը պաշտօնական լուր ընկալաւ ըստ այսմ մասին ․

—Մեծարգոյ Արմենակ էֆէնտին Կոստանդեան, որուն՝ Այտընի և Պրուսայի երկաթուղեաց կայսերական երկրորդ գործակալ կարգուիլը և Իզմիր հասնիլը 'ի ժամանակին ծանուցած եմք, արդէն սկսաւ ամենայն արժանաւորութեամբ ի գործ դնել իւր պաշտօնը յուրախութիւն իւր քաղաքակից ազգայնոց ։

—Այտընի նահանգին յատկացեալ կայսերական քննիչ գործակալ (ժուրնալճը) մեծաշուք Մուշիր Պէյը անցեալ շաբթուանէ 'ի վեր Իզմիր կը գտնուի․ ուր կառավարութեան հին պալատին մօտ Հաճի Հասան էֆէնտի խանը օթեւանեցաւ ։ Մեր քաղաքացիներէն անոնք՝ որ հասարակաց ապահովութեան, անդորրութեան և քաղաքիս բնակչաց բարոյական ու նիւթական յառաջադիմութեանը համար օգտակար տեղեկութիւններ ունին հաղորդելու կայսերական արտաքոյ կարգի գործակալին, կրնան համարձակապէս երթալ յիշեալ խանը և տեսնուիլ անոր հետ ․

Ըստ խնդրոյ Բունարպաշի թաղին բնակչաց՝ Փուրնալճի էֆէնտին կիրակի օրը նոյն թաղը գնաց, անոր տղմալից և ճախճախուտ վիճակը աչքէ անցընելու համար․ վիճակ մը՝ որ բոլորովին ապականած է Բունարպաշի թաղին օդը․ ուր կըգտնուի նաև կայսերական զօրանոցը, որ շրջապատեալ է գարշահոտ ճահիճներէ․ և նշանակութեան արժանի է որ այս ճահիճներուն մէկ մասը զօրանոցին վերաբերեալ գետնին վերայ կըգտնուի ։

Կայսերական քննիչ գործակալը՝ խնդրեր է, կըսեն, Բունարպաշի բնակիչներէն որ աղերսագիր մի մատուցանեն իրեն, որպէսզի յուղարկէ զայն 'ի Բարձրագոյն Դուռն՝ հանդերձ իւր դիտողութիւններովը ․

—Վսեմ․ Գ․ Օտեան էֆէնտին, որուն ազգասիրական անխոնջ ջանքը և անձնական կատարելութիւնները յայտնի է ամենուն, և որ Կ․ Պոլսոյ ազգային երեսփոխանական ընդհանուր ժողովոյն առաջին ատենապետի պաշտօնը բաւական ժամանակէ 'ի վեր անկողմնապահութեամբ ու ամենայն արժանաւորութեամբ 'ի գործ կըդնէր, հարկ համարեցաւ իւր պաշտօնէն հրաժարիլ, անհետ ընելու համար ղանիբաւ ամբաստանութիւնը և գկասկածը՝ որ հասարակութեան մէկ մասին կողմանէ կըշարունակուի ըլլալու իրեն դէմ․ իբր թէ ազգային գործոց մէջ մասնաւոր շահ մը փնտռելու եղած ըլլայ ։ Նորին Վսեմութիւնը Կեսարին խօսքը այլափոխելով ըսեր է․ "Ընդհանուր ժողովոյ ատենապետին վրայ և ոչ իսկ կասկած պէտք է ըլլայ"։

—Փարիզէն հասած հեռագիր մի կըծանուցանէ, թէ ազգային երեսփոխանական ժողովոյն և հասարակապետութեան նախագահին մէջ քանի մը տեսակ ապրանաց վրայ տուրք դրուելու նկատմամբ կարծեաց մեծ տարբերութիւններ երևան ելլելով, մօսիւ Թիէր նախագահը՝ հանդերձ իւր կառավարութեան անդամներով, հրաժարականը տուաւ ։ Բայց ժողովը միաբան հաւանութեամբ չընդունեցաւ հասարակապետութեան նախագահին հրաժեշտը, և յատուկ պատգամաւորներ յուղարկելով աղաչեց զՆորին Վսեմութիւնը որ իւր հրաժարականը ետ առնու ։ Ազգային երեսփոխանական ժողովոյն այս աղաչանաց վերայ, մօսիւ Թիէր հաճեցաւ շարունակել իւր պաշտօնը ․

—Կալկաթայի Արգար և ընկերք մեծահարուստ և բարեհամբաւ վաճառատան ընկերներէն մէկը, մեծապատիւ պարոն Յարութիւն Գ․ Արգարեան, որ քանի մը ամսէ 'ի վեր Անգլիա կըգտնուէր, անցեալ շաբթու Լոնտոնէն Աղէքսանդրիա հասեր, ուր 2 օր մնալէ ետև ճամբայ ելեր է 'ի Կալկաթա երթալու ։

Մեծա․ պարոն Յ․ Գ․ Արգարեան, որ կենդանի, բարեսիրտ և ճշմարիտ ազգասէր անձ մըն է, 'ի սկզբանէ անտի Արշալոյսոյ բարեխնամ պաշտպաններէն մէկը հանդիսացած է Հնդկաստանի մէջ։

—Ի ժամու որ մեր թերթը մամլոյ ներքև դրուելու կըյուղարկեմք, ցաւօք սրտի կըլսեմք թէ մեծ․ Աղաճանեան Յակոբ աղան իւր մահկանացու ընթացքը կնքեր է յանկարծահաս մահուամբ ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Ափիոնին գիները իջնելուն պատճառաւ, այս շաբթու 165 կողով աֆիօն վաճառեցաւ Չինաստանի և Ամերիկայի համար 135–136 ղուրուշի չէքին․ Յիշեալ 165 կողովէն 40ը ծախու առնուեցաւ 'ի հաշիւ Հոլանտական ընկերութեան ։

Բամպակին գիները քիչ մը իջան․ Սօղուճային այսօրուան արժէքն է 550–540 ղուրուշ, Քրքաղաճինը՝ 536–533 և Այտնայինը՝ 480 ղուրուշ ․

Քէօքպօյան կուզուի, մանաւանդ ընտիր տեսակը՝ որ եթէ ըլլալով գնուողագիտ կըլլայ ։ Այս շաբթու գրեթէ 100 քուրձ քէօքպօյա վաճառեցաւ 330–365 ղուրուշի կենդինարը ․ Այս վերջին գինը խիստ պատուական տեսակի մը համար վճարեցաւ ։

Փալամուտը կուզուի միշտ և 3000 կենդինար նաւերէ բառած տեսակէն վաճառեցաւ 103 1/2 ղուրուշի կենդինարը ․

ԹԱՒՇԻՆՍՏԵՂԾ

LA VELOUTINE.

ԼԱ ՎԷԼՈՒԹԻՆ, կոչուած բրինձի փոշին (բուտրա), որուն պատուականութիւնը կատարելապէս փորձուած եւ ճանչցուած է շատ տարիներէ 'ի վեր, մարքանիք կամ պիսմիւթ անուանեալ տեսակ մի սպիտակ նիւթով պատրաստուած ըլլալով, մարդոյս մորթոյն վերայ օգտակար ազդեցութիւն կընէ։ Այս ճերմակ փոշին՝ որ կպչուն (եափըշգան) է եւ գրեթէ անտեսանելի աչքի չերեւնար, մարդոյս մարմնոյն քաղցրութիւն եւ հետեւաբար կակղութիւն մի կուտայ ։

Այս պատուական փոշին Փարիզի մէջ Լա Բէ կոչուած փողոցը Շ․ Ֆայ փոմատաճիին քով, իսկ ուրիշ քաղաքներու ամեն փոմատաճիներուն եւ Ֆրէնկ սափրիչներուն քով կըգտնուի ։

Նորին կայսերական Վեհափառութեան Սուլթանի խասանեկար Աղտուլլահ եղբայր մէկը Բ․ Աղտուլլահ կրկին 'ի Զմիւռնիա վերադարձած ըլլալով՝ Անգղիական Քազինոյի Ֆերիտանային մէջ նորահաստատ գործարան մ՚ունենալը, եւ առկէց մինչեւ մէկ ամիս անձնի բացուելը քաղաքիս յարգոյ հասարակութեան ծանուցանելու պատիւ ունի ։

Լուսանկարի զանազան տեսակ նմարքներեն 'ի գտն 13եւ տը նիւյի կոչուած նորաձեւր արհեստն այ պիտի գործածէ 'ի գոհունակութիւն հասարակութեան

ՆՈՐ ՕՐԱՑՈՅՑ 1872

Արամեան տարեցոյց մեծ եւ փոքր, Օրացոյց ժողովրդական, Օրացոյց Երուսաղէմի, Օրացոյց Տէրոյեանց, Գաւազմիա Գաֆաճեան եւ Գաւազմիա Տէրոյենց։

Ասոնք չափաւոր գիներո կըծախուին Պ․ Հ․ Շահվէրդեանի գրատունը սուրբ Ստեփաննոս եկեղեցւոյ դիմացը ։

Մեծ շտեմարան տեսակ տեսակ բուրդերու՝ պարանոցի եւ կրծակի զանազան փոքրիկ պօխճաներ եւ ուրիշ մանր բաներ բանելու համար, որոնք նոր հասած են Եւրոպայէն եւ խիստ չափաւոր գիներով կըծախուին ։ Այս շտեմարանը կըգտնուի Ֆրանկաց թաղը Լազարիստ կրօնաւորաց եկեղեցւոյն անցքին մէջ։

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

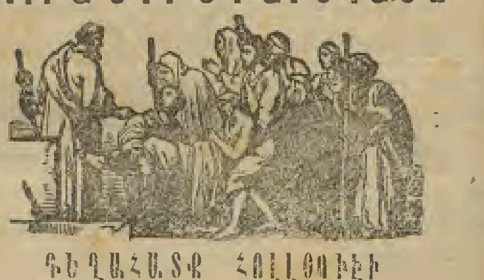

ԳԵՂԱՀԱՏՔ ՀՈԼԼՈՈՒԷՅԻ
ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդոյս ջղային դրութեան (սիսթէմ) շատ յոգնած ըլլալը սոսկալի ախտ մըն է և ջիղերուն ամենափոքրիկ շարժումը կամ գրգռութիւնը վշտալի է յոյժ․ վասն զի նոր զանելու է անոր գինը, — Մրիակ դեղը այս է․ քիչ խմէ գինի, գարեջուր, և ոգելից ըմպելիք․ և աւելի աղէկ կըլլայ որ բոլորովին հեռանալ անոնցմէ, և ամենևին չխմես․ նմանապէս խահվէ մի խմէր, և անոր տեղ թեթև թէյով (չայ) գոհ եղիր ։ Կարելի եղածին չափ ամեն օր ծծէ ամեն գիշեր խմ դեղահատերէս երեք կամ չորս հատ կուլ է շատ միս կեր և համեմունքի (պալմա) հեռու կեցիր ։ Եթէ այս օգտակար կանոնները ճշդութեամբ 'ի գործ դնելու ըլլաս, միտդ շուտով պիտի հանգստանայ, մարմինդ առողջ պիտի ըլլայ պիտի մոռնաս թէ ջղաց շարժումն ունեցար ։

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՔ ՆԵՐԿԱՄԱՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մէջ, թէ կկղանքը չափէն աւելի ջրալից կըլլան կամ բաւական չեն ըլլար, թէ քարը կամ աւազը երիկամանց կը հասնին կամ թէ անոնց մէջ ցաւեր կը գոյանան մէջքին համապատասխանած մասը․ Այս ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հոլլօուէյի դեղահատերը առնուլ ըստ տպեալ հրահանգաց համեմատ և անոր օծանելիքովը փել երիկամանց վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը ։ Այս դարմանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնինչ ուրիշ դեղերը գրեթէ տեղը գործածուած պիտի ըլլան ։

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԱՆՐՈՒԻԼԸ

Ո՛ր և է դեղ մի չկրնար ստամոքսի զօրութիւնը նորոգել և աղեկցնել զայն շուտով՝ ինչպէս այս դեղահատերը որոնք անկարեկանութենէ կամ վատթար կերակուրէ պատճառեալ բոլոր թթուութիւնը կըջնջեն և կը հանեն 'ի լեարդէն (գէօզ ճիյէր) ․ բուն գործողութիւնը կը կարգադրեն․ ջիղերու սաստիկ ձգման (սոջալ)դեպքերու մէջ սքանչելի ներգործութիւն մի ունի և լերդի ու ստամոքսի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ ։

ԲՈՐԲՈՔՈՒՄՆ ԹՈՔԱՌԱՑԻՑ (պրօնշէտ) ՀԱԶ ԵՒ ՀԱՐԲՈՒԽ

Շնչառութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւն ամեն ախտէն աւելի յաճախ կը պատահի և երբեմն աւելի վտանգաւոր է ։ Ասոնց գործողութեանց անկարգ ընթացքին առաջին նշանները կրնան միշտ կարգադրուիլ Հոլլօուէյի հաշտական դեղահատեր միջոցաւ ։ Անոնք շուտով կը դարմանեն արեան որ և է ժամանակեայ անկարգութիւնը, կը թեթևցնեն խցուած շնչերակները, կը զարկանեն շնչառութեան սաստիկ արագութիւնը և կը բուժեն կուտած շնչափողին ու թոքերուն դիւրութեամբ ու կանոնաւորապէս գործելու ։ Այս դեղահատերը՝ իրենց մաքրողական զօրութեամբը կը սրբեն արիւնը ամեն աղտեղութիւններէն, և այսպէս կը զօրացնեն դրութիւնը (սիսթէմ) ընդդէմ ծերական ախտի, ջերմութեան, և ուրիշ թոքային ակարութեանց ։

ՏԿԱՐԱՑԵԱԼ ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԲԱՂԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ

Տկարութեան, թուլութեան և ջղացաւութեան դէպքերու մէջ, որոնք որ և է բնական կամ պատահական չափազանցութենէ յառաջ եկած են, այս դեղահատից ալյալիչ և նորոգիչ ներգործութիւնը մեծապէս օգտակար է․ քանզի մարսողութիւնը կը վերահաստատէ, մարմնոյն ամեն հիւթոց թափումը կը կանոնաւորէ, ջղային դրութիւնը կը զօրացնէ, հիւանդին միտքը կը յարդարէ և վերջապէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ ։

Հոլլօուէյի դեղահատերը ամենէն օգտակար դեղերն են հետևեալ հիւանդութեանց համար ․

Շնչարգելութիւն,	Յօդացաւութիւն,	Թոքացաւութիւն,
Մաղձային ախտք,	Տեւատեւութիւն,	Յուք որովայնի,
Խիթ (սանճը),	Ջրգողութիւն,	Միզարգելութիւն,
Հարբուխ,	Անմարսողութիւնք,	Բորբոքումն,
Ծիւրական ախտ,	Դալուկն,	Ախտք ընդերաց,
Թանչ (տիւանդըլ),	Բարախիւն սրտի,	Անկանոնութիւնք կանանց,
Խոյլ պարանոցի,	Քար կամ խիճ միզանոցի,	
Վերմաւութիւն,		Մորթային հիւանդութիւնք,
Լերդի հիւանդութիւնք	Գլխացաւութիւն,	
Փորացաւ,	Ափրոդիտեան ախտք,	Խոցոտութիւնք։

Գիտել արժան է որ տպեալ հրահանգներ կան ամեն լեզուաւ որոցմէ մէկ հատ կը գտնուի իւրաքանչիւր տուփին մէջ 'ի տեղեկութիւն հիւանդաց, ամեն պարագայից մէջ։

Այս դեղահատերը, որ կը շինուին Հոլլօուէ բժշկին անձնական վերատեսչութեամբը, կը վաճառին իւր գործարանը 'ի Լոնտոն, Սթրէնտ կոչուած թաղը թիւ 244, 'ի գին 1 և 1 ու կէս շիլինի $2\frac{3}{4}$ և $4\frac{1}{2}$ շիլինի տուփը, ըստ մեծութեան տփոց ։

Խմբագիր—աէր լրագրոյս,
Դ․ Կ․ Պալտազարեան ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ